

SURİYE'DEKİ ETKİN AKTÖRLERİN GÜNCEL EĞİLİMLERİ

OYTUN ORHAN

Levant Çalışmaları Koordinatörü ORSAM

“

Suriye'de her ne kadar dengeye ulaşılmış olsa da bu durum siyasi çözümün önünü açmamaktadır. Bunun temel nedeni başta rejim olmak üzere bazı iç ve dış aktörlerin mevcut güç dağılımı ve sınırlar üzerinden anlaşmaya varmak istememesidir.

”

INTERNATIONAL MEETING ON SYRIA

Nur-Sultan, July 7-8, 2021

#Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess

Suriye’de 2020 yılının başından itibaren çatışmaların seviyesinde kritik bir azalma gözlenmektedir. Bunun temel nedeni iç savaşa müdahil iç ve dış aktörlerin ülke içinde doğal sınırlarına ulaşmış olmasıdır. Bu aşamadan sonra Suriye’de atılacak herhangi bir yeni askerî adım, yerel aktörler arası bir mücadele ile sınırlı kalmayacak ve devletlerarası çatışma riskini doğuracaktır. Bu da çatışmanın maliyetini artırmakta ve tarafları geniş çaplı askerî operasyonlar yapma konu-

sunda sınırlandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle Suriye’nin Rusya ve İran etkisi altında Suriye rejimi bölgeleri, Türkiye koruması ya da kontrolü altında muhalif bölgeler ve ABD koruması altında YPG/PYD bölgeleri şeklinde nüfuz alanlarına ayrıldığı görülmektedir.

Suriye’de her ne kadar dengeye ulaşılmış olsa da bu durum siyasi çözümün önünü açmamaktadır. Bunun temel nedeni başta rejim olmak üzere bazı iç ve dış aktörlerin

mevcut güç dağılımı ve sınırlar üzerinden anlaşmaya varmak istememesidir. Dolayısıyla taraflar hem sahadaki statükoyu değiştirecek adımlar atamamakta hem de siyasi çözüme yanaşmamaktadır. Bu durum Suriye’de sürecin tıkanmasının en önemli nedenidir. Suriye’de kördüğümün nasıl aşılacağını öngörebilmek açısından en kritik soru, hangi aktörün mevcut durumu sürdürme kapasitesi ve iradesinin fazla olduğu ve hangi

aktörün tükenmişlik içine gireceğidir. Bu genel tablo altında Suriye'nin yakın ve orta vadede geleceğine ilişkin öne çıkan meseleler ve bunların seyrine ilişkin beklentiler söz konusudur.

“

Suriye rejimi ve İran, İdlib'i askerî yollarla kontrol altına alma çabalarını ve inancını sürdürse de İdlib'in geleceğini belirleyecek en önemli faktörler Türkiye-Rusya ilişkisinin seyri ve Türkiye'nin İdlib'i rejime karşı koruma konusundaki kararlılığı olacaktır.

”

ŞAM'IN OTORİTESİ DIŞINDAKİ BÖLGELERİN GELECEĞİ VE STATÜSÜ

İdlib'in kısa ve orta vadede geleceğine ilişkin en olası senaryo statükonun korunmasıdır. Suriye rejimi ve İran, İdlib'i askerî yollarla kontrol altına alma çabalarını ve inancını sürdürse de İdlib'in gele-

ceğini belirleyecek en önemli faktörler Türkiye-Rusya ilişkisinin seyri ve Türkiye'nin İdlib'i rejime karşı koruma konusundaki kararlılığı olacaktır. Türkiye'nin mevcut şartlarda İdlib'de inşa ettiği askerî kapasite ateşkes sınırlarının korunması açısından caydırıcı niteliktedir. Türkiye-Rusya ilişkisinin geleceği ise çok farklı faktöre bağlı olarak şekillenecektir. Ancak genel anlamda her iki aktör açısından da ilişkinin belli bir dengede götürülmesi tercih edilecek gibidir. Aksi bir durum iki taraf açısından da farklı alanlarda risklerin doğmasını beraberinde getirecektir. Buna bağlı olarak Rusya'nın İdlib'de Türkiye'nin yaşamsal çıkarlarını tehdit edecek bir yaklaşım içine girmesi beklenmemektedir. Buna karşılık rejim, İran destekli gruplar ve İdlib'deki radikal grupların ateşkesi bozma, Rusya'ya çatışma içine çekme girişimleri devam edebilir. Diğer bir ifadeyle İdlib'de kısa ve orta vadede mevcut hatların korunacağı ancak farklı alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak seyiyesi azalan veya artan bir istik-

rarsızlığın söz konusu olacağı söylenebilir.

Türkiye'nin harekât bölgelerine bakıldığında ise birkaç meydan okuma söz konusudur. Bu bölgelerde güvenlik tam anlamıyla sağlanamamıştır. Güvensizlik sorununun kaynakları, YPG ve IŞİD eylemleri ve Rus hava saldırılarıdır. Her iki eğilimin önümüzdeki dönemde sürmesi beklenmektedir. Türkiye'nin harekât bölgeleri, YPG'nin kontrol ettiği ve kimi alanlarda rejim ve İran destekli milis grupların varlık gösterdiği yerleşimlerle çevrilidir. Bu nedenle Tel Rıfat, Münbiç ve Fırat'ın doğusunda kalan sınır bölgesindeki YPG varlığı sona erdirilmeden söz konusu güvenlik tehditlerinin devam edeceği söylenebilir.

ABD'nin Suriye'de başta gelen önceliklerinden biri Fırat'ın doğusundaki YPG bölgelerine siyasi statü verilmesidir. ABD bu amaca ulaşmak için, Fırat'ın doğusundaki az sayıdaki ama caydırıcı niteliği olan askerî varlığını koruyacak, Şam üzerindeki ekonomik baskısını artıracak, Türkiye'yi ikna edebilmek için YPG-PKK ayrışması ve "Suriye Kürtleri"ni tek çatı altında toplama çabalarını sürdürecektir ve son olarak Rusya ve İran ile anlaşma yolu arayacaktır.

SURİYE KRİZİNE SİYASİ ÇÖZÜM BULMA ÇABALARININ GELECEĞİ

Suriye krizine siyasi çözüm bulmak için yürütülen Cenevre Süreci ve Anayasa Komitesi çalışmalarında ilerleme sağlanamamaktadır. Suriye rejimi mevcut güç dağılımı üzerinden bir siyasi çözüme varmak istememektedir. Bu nedenle

rejimin önümüzdeki dönemde sahadaki dengeyi değiştirecek hamleleri öncelemesi beklenmektedir. Suriye rejimi buna bağlı olarak siyasi çözüm süreçlerindeki zaman kazanmaya dönük tavrını sürdürecektir. Siyasi çözümün önündeki bir diğer engel ABD, kimi Avrupa ülkelerinin PYD'yi "Suriye Kürtleri" çatısı altında siyasi çözüme dâhil etme çabası olacaktır. Rusya'nın da bu konuda ABD'ye daha yakın bir pozisyonda olacağı söylenebilir. Ancak böyle bir çaba Türkiye'nin kesin itirazlarına neden olacaktır.

Suriye rejimi, özellikle Suriye'deki son cumhurbaşkanlığı seçimi sonrasında uluslararası alanda tanınırlığını artırma çabalarına hız vermiştir. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn'in Şam ile normalleşme sürecine girdiği ve Suudi Arabistan'ın da bu konuda niyetli olduğu ancak ABD baskısı nedeniyle normalleşme sürecini ertelediği görülmektedir. Bazı Avrupa ülkeleri de Şam ile normalleşmeyi tartışmaya açmaktadır. Son olarak Sırbistan Şam'daki büyükelçiliğini açmış ve büyükelçi atamasını gerçekleştirmiştir. Rusya'nın da Arap ülkeleri üzerinde var olan etkisini bu yönde kullanmaya çalıştığı görülmektedir. Dolayısıyla genel bir eğilime dönüşme de Şam'ın dış dünya ile ilişkilerini normalleştirmesine ilişkin yeni gelişmelerin yaşanması muhtemeldir.

SURİYE REJİMİ BÖLGELERİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Suriye rejimi bölgelerinde çok derin bir ekonomik kriz yaşamaktadır. Suriye'nin iç koşullarından kaynaklanan sorunlara Se-

zar Yasası yaptırımları ve Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz gibi dış etkenler eklenmiştir. ABD, Şam üzerinde ekonomik baskı aracını kullanarak rejimi siyasi çözüme zorlamak istemektedir. Ekonomik baskı araçlarının, Şam açısından doğrudan bir güvenlik sorunu yaratmadığı sürece etkili olması beklenmemektedir. Ancak başta Dera vilayeti olmak üzere Suriye'nin güneyindeki vilayetlerde ekonomik krize bağlı olarak güvenlik sorunları ve sivil gösteriler yaşanmaya başlamıştır. Bu eğilim devam eder ve güçlenirse Suriye rejiminin siyasi çözüm konusundaki direncinin kırılmasına etki edebilir.

“

Dera olaylarının ortaya çıkardığı diğer bir sonuç, Suriye'de Rusya ve İran rekabetinin yoğunlaşmasıdır. Dera olayları Rusya'nın, Güney Suriye cephesinde İran'ın etkili olmasını istemediğini ve ilk ülkenin Suriye'nin güneyi konusundaki önceliklerinin farklı olduğunu göstermiştir.

”

Dera'da uzun süredir var olan sıkıntılar 2021 yılı itibarıyla geniş çaplı protestolar ve rejimle eski muhalifler arasında çatışmalara dönüşmüştür. Rejim ordusunda İran'a yakın birlikler ve İran destekli milis gruplar temmuz ve ağustos aylarında gerçekleştirdiği askerî operasyonlarda başarı kaydedememiştir. Dera'da yaşanan gelişmelerin en önemli sonucu rejimin muhalif bölgeleri kontrol altına alsada dahi bu bölgelerde güvenlik, istikrar ve refah sağlama imkânının olmadığını göstermesidir. Suriye

rejiminin Dera'yı bile tam kontrol altına alamadığı bir ortamda İdlib gibi çok daha yoğun nüfuslu ve askerî açıdan muhaliflerin güçlü olduğu bir bölgede istikrar sağlayabilmesinin imkânsız olduğu anlaşılmıştır. Bu durum İdlib'e dönük geniş çaplı operasyon ihtimalini zayıflatacaktır. Dera olaylarının ikinci sonucu, Suriye rejiminin askerî güçlerinin Rusya desteği olmadığı bir ortamda son derece zayıf olduğunun anlaşılmasıdır. Bu da Suriye rejiminin İdlib'de sadece İran desteğiyle Suriyeli muhaliflere karşı başarı kazanma şansının neredeyse olmadığını göstermiştir.

Dera olaylarının ortaya çıkardığı diğer bir sonuç, Suriye'de Rusya ve İran rekabetinin yoğunlaşmasıdır. Dera olayları Rusya'nın, Güney Suriye cephesinde İran'ın etkili olmasını istemediğini ve iki ülkenin Suriye'nin güneyi konusundaki önceliklerinin farklı olduğunu göstermiştir. Suriye rejimi ve İran, güneyde mutlak kontrol sağlamak istemektedir. Buna karşın Rusya, bölgede tansiyonu düşürmek ve İsrail ile ABD'ye karşı önceki anlaşmalara bağlı olduğunu göstermek istemektedir.

Benzer bir durumun Kuzeybatı Suriye için de geçerli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Rusya'nın İdlib konusunda da İran ve Suriye rejiminden farklı olarak Türkiye ile anlaşmalara bağlı kalma konusunda daha hassas olacağı söylenebilir. Genel anlamda Suriye'de Rusya ve İran arasındaki rekabetin artması Türkiye'ye daha fazla alan açılmasını sağlayabilir. ■